

היבטים לשוניים בפרשת וארא פג

דקדוקי קריאה וטעמים בפרשת וארא ובהפטרה ובראשון של בוא

| |
|--|
| ו ג וְאָרָא: הטעם ברי"ש מלרע |
| ו ז לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה נשמעת |
| ו יד עליית שני |
| ו כה פִּינָחָס: הנר"ן בשוא נע |
| ו כז הַמְדַבְּרִים: למרות הגעיא המ"ם בשוא נח ¹ |
| ו כט עליית שלישי |
| ז ח עליית רביעי |
| ז י וַיַּעֲשׂוּ לָן: הטעם נסוג אחור ליר"ד ² |
| ז טו אֲשֶׁר-נִהַפְּדָה: ה"א בשווא נח ודגש קל בפ"א |
| ז טז שֶׁלַח: יש להקפיד על הדגש בלמ"ד להבדיל בין בניין קל לפיעל ובין עבר לציווי ³ |
| ז יט וַיְהִי-וַדָּם: געיה ביר"ד הראשונה. |
| ז יק וַיְהִי דָם: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה |
| ז כ וַיִּהְיֶה-כֹּה: מרכא ⁴ בה"א מורה על העמדה קלה שם, יש לקרא וַיִּהְיֶה-כֹּה, הפ"א בשוא נע |
| ז כב בְּלִטְיָהֶם: כאן ולהלן, ח ג ו-ח יד, ללא ה"א בין הלמ"ד לטי"ת, לעיל ז יא בְּלִטְיָהֶם |
| ז כז בַּצַּפְרֹדָעִים: הצד"י רפויה ובשווא נע ⁵ |
| ח א עַל-הַנְּהָרֹת: לפי חלק מכתבי היד הדרבן (קדמא או מקל) בעי"ן, לפי כל ספרי תימן, בה"א הראשונה ⁶ |
| ח א עַל-הַיְאָרִים: אין געיה בה"א והשווא ביר"ד נח. וְהָעֵל: במלעיל |
| ח ב הַצַּפְרֹדָעַת: כאן הצד"י דגושה, ובשוא נע |
| ח ה וּמִבְּתֵיךָ: הת"ו בדגש קל ⁷ |
| ח ז עליית חמישי |
| ח ז וְסָרָו: הטעם ברי"ש מלרע. וּמִבְּתֵיךָ: על אף האי נוחות הטעמה משנית בביל"ת |
| ח טו אֲצַבֵּעַ: מלרע |

¹ בגליון וארא סח הייתה אריכות על זה
² בקורן המילים מוקפות, אבל בידינו ספרים מדויקים יותר
³ לקריאה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח
⁴ מעניין, אע"פ שרו"ה במשפטי הטעמים שלו מביא כלל שיש כאן (במקומות כמו כאן) מרכא תביר באותה תיבה, בחומשים שלו הוא נמנע מלהטעים כך. בתנ"ך קורן הלכו בעקבותיו גם בזה. בנ"ך בהרבה מקומות הטעימו אל נכון. וזו אחת התשובות למה אני מעדיף תנכים יותר מדויקים!
⁵ בכ"י לניגוד ובעדות על נוסח כא"צ יש חטף פתח בצד"י, מה שמוכיח ללא ספק כי השוא הוא נע
⁶ אין בזה נפקא מינה למעשה, אנו מעדיפים את ההטעמה הנהוגה בכא"צ.
⁷ בתורה קדומה, בחלק הדקדוק נאמר על כך: "הת"ו בדגש קל, וכן כל לשון בתים שבא בלשון רבים יבואו בדגש קל, זולת ב' שיצאו מן הכלל לדעת בן אשר ובאו בדגש חזק..." לדידן די לציין שאין זה דגש סוגר הברה, כי הקמץ בביל"ת הוא רחב.

ח יט עליית ששי

ט ט אַבְעָבְעַת: עי"ן בשווא נח, בי"ת שלאחריה בדגש קל, יש לקרא אבֶע-בֶעַת

ט יז עליית שביעי

ט כג וַתְּהַלֵּךְ אֵשׁ: טעם מרכא נסוג אחור לת"ו, כך הוא במדויקים⁸.

ט ל תִּירְאוּן: הרי"ש בשווא נע, הקורא בשווא נח משנה למשמע של ראייה

ט לג מפטיר

הפטרת וארא יחזקאל כח כה – כט כא (תימנים מתחילים בפס' כד):

כח כה וְנִקְדְּשִׁיתִי: הטעם בדל"ת למרות וי"ו ההיפוך⁹

כט ג וְאִמְרָתִי: מלרע. הַנְּגִי: הנ"ן בשווא נח, וכן בהמשך הפרק. הַתְּנִים: במ"ם סופית ולא נר"ן

כט ד וְהִדְבַּקְתִּי: מלרע. בְּקִשְׁקִשְׁתִּיךְ: שי"ן שמאלית, יש לבטא נכונה בעיקר ההוגים תי"ו רפויה כשי"ן שמאלית

כט ז בְּתַפְשָׁם: התי"ו בקמץ קטן. וּבְהִשְׁעָנָם: הבי"ת בשווא נח וגעיה בה"א, יש לקרא וב-ה-

שענם. מְתַנְּנִים: המ"ם בקמץ קטן

כט ח אֲדַנִּי יי: לקרוא אֲדַנִּי אֱלֹהִים

כט ט וְחִרְבָּה: הח"ת בקמץ קטן וכן הדבר בפסוק הבא לְחִרְבוֹת

כט יא תַעֲבֹר-בָּהּ: בי"ת ראשונה בקמץ קטן

כט יב נִשְׁמוֹת: יש להקפיד על הדגשת המ"ם, לשון שממה ולא נְשָׁמָה. מְחִרְבוֹת: המ"ם בקמץ רחב, במבטא "ישראל" נקרא כפתח.

כט יד וְהָיוּ שָׁם: טעם נסוג אחור לה"א. שְׁפִלָּה: הפ"א בקמץ, לא שְׁפִלָּה, כן הדבר בפסוק הבא

כט טו וְהִמְעֵטְתִים: הטי"ת, למרות הקושי, בשווא נח

כט יח נְבוּכַדְרֶאֱצַר: ברי"ש לא בנר"ן ובמלרע. לֹא-הָיָה לוֹ: טעם נסוג אחור לה"א הראשונה

כט כ אֲשֶׁר-עָבַד בָּהּ: טעם נסוג אחור לעי"ן וכן הדבר בהמשך הפסוק עָשׂוּ לִי

ראשון של פרשת בא:

י ג לְעֹנֹת: בנין נפעל, לא להחליף עם לְעֹנֹת או לְעֹנֹת

י ד שְׁנֵי בַמִּנְחָת שַׁבַּת

אִם-מֵאֵן: לתת רווח בין הדבקים

י ו וּמְלֹאוּ: הלמ"ד בשווא נע, לא לקרוא וּמְלוּ

י ז שלישי במנחת שבת

⁸ בקורן ודומיו, המילים מוקפות ובתי"ו געיה בלבד, ואין זה עיקר.

⁹ כיון שאין נסיגה להברה סגורה, עלינו להגדיר שעקב הסמיכות למילה הבאה המוטעמת בתחילתה נשאר הטעם במקומו.

י ט בְּצִאֲנָנוּ וּבְבִקְרָנוּ: יש להיזהר על הפרדת התיבות מפני 'הדבקינ'.

כִּי חָג-ה' לָנוּ: מרכא בתיבה כִּי, טפחא בתיבה חג-ה'

י יא לֹא כֹן: הכ"ף ברביע לא בגרשיים. מְבַקְשִׁים: הקו"ף רפויה בשוא נח. וַיִּגְרֹשׁ: הטעם בגימ"ל מלעיל

הרב בצלאל אריאל נר"ו שיבה לבצרון
הפסוק שבראש סדר ו שבפרשת השבוע שלנו הוא: וַיֹּאמֶר ה'... וְהִתְצַב לִפְנֵי פְרֵעָה...
וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבֹדְנִי:
רְשֵׁי בַחוּמֵשׁ בַּמְדַּבֵּר (ט:לז) לומד ממנו את שבחן של ישראל בשעת יציאת מצרים:
וּכְשֶׁהֵם פְּשָׁרִים קְרוּאִים עָמִי, שְׁנֵאמַר שְׁלַח עָמִי (כאן ו:א).
מסר זה נמצא רבות בתנ"ך והודגש על ידי חז"ל בהרבה ראשי סדרים:
בשמואל (ז:א) כִּי לֹא-יִטֹּשׁ ה' אֶת-עַמּוֹ בְּעַבְדּוֹ שָׁמוּ הַגְּדוֹל כִּי הוֹאִיל ה' לַעֲשׂוֹת אֶתְכֶם לְזֶה:
וכך בישעיה (ט:א) נַחֲמוּ נַחֲמוּ עָמִי יֹאמַר א':
במלכים (ה:א) - וְשִׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא אֶעֱזֹב אֶת-עָמִי יִשְׂרָאֵל:
בתרי עשר (ה:א) - וַיִּדְעַתֶּם כִּי בִקְרַב יִשְׂרָאֵל אָנִי וְאַנִּי ה' א' וְאַיִן עוֹד וְלֹא-יִבָּשׁוּ עָמִי לְעוֹלָם: יואל
ובתהלים (ד:א) ה' עֲזֹ לְעַמּוֹ יִתֵּן ה' יְבָרֵךְ אֶת-עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:
בישעיה (יג:א) - וַיָּשֶׁב עָמִי בְּנִיחָה שְׁלוֹם וּבְמִשְׁכַּנּוֹת מִבְּטָחִים וּבְמִנְחוֹת שְׂאֲנָנוֹת:
בדברי הימים (כג:א) - וַיֹּאמֶר אֵלָיו... מִהֲחֵל הַתְּרוּמָה לְבִיָּא בֵּית-ה' אָכֹל וְשָׂבֹעַ וְהוֹתֵר עַד-לְרֹב
כִּי ה' בָּרַךְ אֶת-עַמּוֹ וְהִנּוֹתֵר אֶת-הַקְּהָמוֹן הַזֶּה:
בתרי עשר (ח:א) - וַיִּקְרַעְתִּי ה' מֵאַחֲרַי הַצֶּאֱן וַיֹּאמֶר אֵלַי ה' לֵךְ הִנְבֵּא אֶל-עָמִי יִשְׂרָאֵל: עמוס
ומתוך כך מחוייבים אנו: שמות (יז:א) - אִם-כִּסְפָּךְ תִּלְוֶה אֶת-עָמִי אֶת-הָעֶנְלִי עִמָּךְ לֹא-תִהְיֶה לּוֹ
כְּנִשָּׂה לֹא-תִשְׁמָוּן עָלָיו נִשְׁדָּ:
ומי שמעוניין באתגר פרשני... ישעיה (ח:א) - אֲשֶׁר בֵּרַכּוּ ה' צ' לֹאמַר בְּרוּךְ עָמִי מִצְרַיִם
ומעשה ידי אשור וּנְחַלְתִּי יִשְׂרָאֵל:

ההלוקה למסוקים מתעלמת, בין אם במיד ובין אם מחוץ ידיעה, מהחלוקה לפרשיה פשוטה או סתומה.
פרשיה אלו הן חלק מהותי סבתיבת התורה. ההלכה היא שטפות כסיפון הפרשיות פסלות או הספר (ולפני הלכות
ספר תורה, פרק ח הלכה ג). רש"י במחילת הומש ויקרא מקביר שהצטנקה בין הפרשיה נמצו לתת למשה רבינו נהאף
לנו, מקל וחומר) שהיה לציין בנרא הנלמד: הנה היה הפקוקה ספמשה: לתן תח למשה לתחבנן בין פרשה לפרשה
ובין עני לעני. כל חומר לנידיוס הלמד מן הקדיוס.
אם כן, הקשר הפנימי בין המסוקים המרכיבים את הפרשה הוא מהותי. התורה בין מסוקים בתוך אחת פרשה או
צירוף של מסוק מפרישה אחת לפרשת הסמוכה לה, יכולים לעקר ולשכש את תאסר הערכי שלה. השיבוש חמור
כיותר ממחיתה השטתתו על הלמידה שלטו נמצא בחומא הגבל. עיין שם וגם כמה שכתבנו בסיום סדרת בחד.
גם כאן טעה מסדר הפרקים וקבע תחילה פרק בפסוק לה, שהוא המסוק האחרון בפרשה ז.
במסוקים ה, ו שבמסוד זה נמצאת ארבעה לשונות הגאולה: האצמתי, הצלחי, ובאלתי, ולקחתי. את חלק השני
של מסוק ו וידעתם כי אני ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמּוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ניתן לפרש בשתי דרכים: שנדע שה
הציאסו ממצרים או שאנו צריכים לדעת שהי הוא אלוקינו, ושידעה זו היא הבסיס להוצאתנו אחרו ממצרים.
הביא יחזקאל מפרש, בפסוק שנבחר לראש סדר כו, כאפשרות השנית. שממרת הגלות למסרח הגאולה מסרה את
היא. המסרה היא שביע שהי הוא אלוקינו: וידעו בית ישראל כי אני ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן-הַיָּמִים הַהֵוא וְהָלֹאֹה: ושם בפסוק
ז וְיָדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמְּגַלְתִּי אֶתְכֶם אֶל-הַגּוֹיִם וְהַגּוֹיִם וְהַגּוֹיִם עַל-פְּדֻתְכֶם וְלֹא-אֶתִיר עוֹד פְּתַח פִּי: שם גם כאן, ידיעה זו
היא הבסיס ללשון הגאולה האמישית: וְתִבְאֲתִי אֶתְכֶם אֶל-הָאָרֶץ... וְנִמְלֵא אֶתְּךָ לֶקֶם כִּיךָ עָנִי ה':
וכך כוחב אור החיים הקורש: "וקדם אמרתי 'ההבתי אחכם ור' אמר 'ידיעתם כי אני ה' המוציא ור' שידע: תבא
היא הידי הכזה והכאשר ור'".
מפורסמים רבוי רבי יהודה שנתן סימנים בעשרות המכות: רצף עדיש באחב. הלוקה הסודים קבוצה את עשרת
המכות באופן שונה. (ומתוך הנהה שהחלוקה לסדרים קדמה לזמנו של רבי יהודה, יתכן והיו וידעו בראשי
התיבות, בחלוקתו את המכות לשלוש קבוצות)

מִדָּבָר הַזֶּה שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁמִּתְּחִלָּה אֵת מִסְכַּח הַדָּבָר, כְּשִׁיטָתוֹ כִּי יִהְיֶה אֵת שֶׁכֵּן וְיִסְדָּר זְכוּלָה וְכֵן אֵת אֶת מִסְכַּח כְּבוֹדוֹת לֹא יִכְלֹחַ לִהְיוֹת כְּלוּלָה בְּמִדָּתוֹ. חֲמִשָּׁה פְּרָשׁוֹת, כֹּז-לֹא, הַבּוֹלֵחַ שְׁלוֹשִׁים וְשִׁשָּׁה פְּסוּקִים מִפְּרִדּוֹת בֵּין מִסְכַּח הַדָּבָר וּמִסְכַּח כְּבוֹדוֹת. אֵיךְדִּן כְּבוֹד אֲדוּר וְהִיא מִצָּרֵף אֵת מִדָּתוֹ, זֶה הַלְּמַד אֲדוּר עִם הַשְּׂמִימָה פְּסוּקִים. אֵךְ צָרִיךְ עֵינֵינוּ מִדָּבָר כְּבוֹד נִתְּקָה מִהֶאֱרָבָה וְהַדָּבָר לְעִרְבָה, לְרֹב וְלִשְׁחִיזָה? הַתְּשׁוּבָה אֵינָה יִכְלֹחַ לִהְיוֹת אֲדוּר הַמִּדָּתִים, מִכִּיּוֹן שְׂבִירָתָהּ בְּדָל-לֹא אֵת יִנְחַם לִשְׂמִי שֶׁל שְׁלוֹשָׁה פְּסוּקִים בְּלֹד בְּמִסְפָּר הַפְּסוּקִים שֶׁבְּמִדָּתוֹ אֵלוֹ, הַצָּמִי הֵיךְ לִמְנוֹן אֵת הַמִּיחָד שֶׁמִּכְפָּחִים מִכָּח הָאֱלֹהִים שֶׁנִּקְבְּשָׁה כְּרִאשׁוֹ מִדָּר. הַתְּקִימָה לִמְכָּח אֲרִבָּה יִחְדָּת הֵיךְ בֵּין כָּל הַמִּכְכָּח. בְּהַקְדָּמָה זֶה מִסְכַּח הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא אֵת שְׁתֵּי הַמִּכְכָּח לִנְחִינָת עֶשְׂרֵת הַמִּכְכָּח:

לְמַעַן שְׁתִּי אֲחֹתִי אֵלֶּה הַקְּרִיב. יִלְלֶנּוּ חֲסִידֵי אֲחֹתִי כִּי וְכִי כִּי אֵת אֲשֶׁר הִצְעִילֵתִי מִסְכָּחִים וְהֵחֵ אֲחֹתִי אֲשֶׁר-קָסַמְתִּי בְּמִשְׁחִיעַר וְהוּא יִדְרָגֵנִי כִּי-אֲנִי הִי. יִדְרָגֵנִי וְהוּא הַגִּבּוֹר הַגִּבּוֹר. כִּי-כִּי הַגִּבּוֹר יִדְרָגֵנִי עִנְיָנִי שֶׁבְּכֹחַ לִרְאשׁוֹ מִדָּר וְשֶׁ: כִּי אֲסִי-גִּבּוֹר יִתְחַלֵּל הַשֵּׁמֶל וְהֵחֵ אֲחֹתִי כִּי אֲנִי הִי עֵשֶׂה נִקְרָא שֶׁשְׂמֵחַ וְהוּא כִּי-בְּאֵלֶּה הַקְּסַמְתִּי וְנִסְתָּה. ע"כ. הֵרֵב בְּצִלְאֵל אֲרִיאֵל מְצִיג אֵת הַחֲלוּקָה הַיְהוּדִית לְסִדְרִים לְעוֹמֵת הַחֲלוּקָה הַנוֹצְרִית לְפָרְקִים.

זרע שמשון. וְאַרְאָה גֹּי בְּאֵל שְׂדֵי וְשְׂמִי ה' לֹא נִדְרַעְתִּי לְהֵם וּבְרִשׁוֹי הַבְּטָחָתִים הַבְּטָחוֹת וּבְכוּלָם אִמְרָתִי אֲנִי אֵל שְׂדֵי וְגוֹ וְגַם עֲשִׂיתִי עִמָּהֶם בְּרִית וּפִירַשׁ הָרֵא"ם כְּוֹנְנָתוֹ, שֶׁהַחֲלוּקָה בֵּין הַבְּטָחָה בְּשֵׁם 'אֵל שְׂדֵי' לְהַבְּטָחָה בְּשֵׁם הַיְהוָה, דֶּהַבְּטָחָה בְּשֵׁם הַיְהוָה מִתְקִימָת בְּכָל אֹפֶן, וְאִפִּילוֹ אִם חֲטָאוּ, וְאִילוֹ הַבְּטָחָה בְּשֵׁם 'אֵל שְׂדֵי', מִתְקִימָת רַק אִם לֹא יִחְטָאוּ, אִמְנָם אֲנִי אֵף שֶׁהַבְּטָחָתִי בְּשֵׁם זֶה, מְחִיב אֲנִי לְקִיִּים אֹתָהּ הַבְּטָחָה, הַיּוֹת וְהַיְהוָה הַבְּטָחָה עִם בְּרִית. ע"כ. וְקִשָּׁה דְּלִפִּי דְּבָרָיו שֶׁהַבְּטָחָה אִפִּי בְּשֵׁם 'אֵל שְׂדֵי' כְּשֶׁהִיא עִם בְּרִית הִיא מוֹעֵלָת אֵף לְכַשִּׁיחְטָאוּ, א"כ יִכּוֹל הִיא הַקְּב"ה לְהַבְּטִיחַ לְאֲבוֹת אֵף בְּשֵׁם הַיְהוָה. וְעוֹד מִה תּוֹכַחַה יֵשׁ בְּזֶה לְמִשָּׁה, הֲלֹא הַבְּטָחָה זֶה הָרִי מִמֶּשׁ כֶּהַבְּטָחָה בְּשֵׁם הַיְהוָה שֶׁשָּׂאֵל מִשָּׁה. וְנִרְאָה לְפָרֵשׁ בְּאֹפֶן אַחֵר, שֶׁאִמְרָה הַקְּב"ה לְמִשָּׁה "וְאַרְאָה אֵל אֲבֵרָהֶם וְגוֹ וְשְׂמִי הַיְהוָה לֹא נִדְרַעְתִּי לְהֵם", וְהִיא בְּזֶה תּוֹכַחַה לְמִשָּׁה עַל מִה שֶׁאִמְרָה "לְמִה הִרְעִיתָה", דֹּאמֵר לוֹ הַקְּב"ה דֹּאֵף שֶׁהַבְּטָחָתִי לְאֲבוֹת, הִיא זֶה דוֹקָא בְּשֵׁם 'אֵל שְׂדֵי', וְאֵף שֶׁהִיא עִם בְּרִית וּמִתּוֹךְ כִּךְ יִתְקִיִּים אֵף אִם יִחְטָאוּ וְהוּא מִמֶּשׁ כְּמוֹ שֶׁם הַיְהוָה, וְא"כ שֶׁהֵם שׁוֹיִים מְדוּעַ אֲכֵן לֹא הַבְּטָחָתִי לְהֵם בְּשֵׁם הַיְהוָה, וְעַל כְּרַחֲךָ הִטְעַם מִשׁוֹם שְׂשֵׁם 'שְׂדֵי' מוֹדָה עַל דִּין, דֶּהֵינּוּ שֶׁמִּרְמָזוֹ שְׂמִי שֶׁאִמְרָה לְעוֹלָמוֹ דִּי יִאֲמָר לְצִרוֹתֵיהֶם דִּי, וְהֵינּוּ שֶׁבְּהַבְּטָחָה בְּשֵׁם זֶה מִשְׁמַע שְׁקוּדָם קִיּוֹם הַבְּטָחָה יִהְיֶה עֲלֵיהֶם לְסְבוּל צִרוֹת וְקוֹשֵׁי וְא"כ אֵינּוּ מְקוּם לְשֶׂאֱלֵת "לְמִה הִרְעִיתָה".

הֵרֵב גֹּר אֲרִיָּה צוּר נִרְ'ו. וְיִדְבַּר אֱלֹהִים אֶל-מִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲנִי ה'. וְאַרְאָה וְגוֹ פִירַשׁ רִשׁוֹ לְפָשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שֶׁדְּבַר אֲתוֹ מוֹשְׁפֵט עַל שֶׁהִקְשָׁה לְדַבֵּר וּלְוֹמַר לְמָה הִרְעִיתָה וְגוֹ וְהֵחֵל לֹא-הֵחֵלָתָה וְגוֹ. וְיִדְוִיק מִאֲמָרוֹ וְיִדְבַּר שֶׁהוּא לְשׁוֹן דְּבוּר קִשָּׁה, וְכֵן אֱלֹקִים יִרְמוּז עַל דִּין וּמִשְׁפֵּט. כִּךְ מוּבָא בְּשִׁפְתֵי חֲכָמִים. וְיֵשׁ לִיתֵן טַעַם אִם כֵּן, מְדוּעַ סִיִּים בְּמִדַּת הַרְחָמִים לְוֹמַר אֲנִי ה'. וְיֵשׁ לְוֹמַר, לְעוֹמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׁכוּנְתוֹ לְוֹמַר בְּזֶה רְחוּם בְּדִין. כְּמִדַּתוֹ בְּבִרְיָאֵת הָעוֹלָם שְׂשִׁיתָף אֵת מִדַּת הַרְחָמִים עִם מִדַּת הַדִּין כְּדִי שִׁיּוּכַל הָעוֹלָם לְהִתְקִיִּים. וְעוֹד פִירַשׁ רִשׁוֹ שֶׁבְּאֹמְרוֹ אֲנִי ה' הוֹדִיעַ הַקְּב"ה כִּי נִאֲמַן לְשֶׁלֶם שְׂכָר טוֹב לְמִתְהַלְכִים לְפָנָיו.

וְאֵשֶׁר עַל כֵּן כִּךְ יִהְיֶה עֶרֶךְ הַדְּבָרִים: אַע"פ שֶׁאִדְבַר אֲתָךְ קִשׁוֹת בְּמִשְׁפֵּט, אֲשֶׁלֶם שְׂכָרְךָ הַטוֹב בְּרְחָמִים, כְּשֶׁתְּמַלֵּא שְׂלִיחוֹתִי. וְעִנְוֹתֵנוֹתוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה לְמִדָּנוֹ כֵּאֵן, שְׁלִמּוֹת הַבְּטָחָתוֹ לְשֶׁלֶם שְׂכָרוֹ, אִמְרָה לְפָנָיו וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פְּרָעָה וְאֲנִי עֲרָל שְׂפָתַיִם, וְלֹא שֵׁם פָּנָיו לְקִיבוּל הַשְּׂכָר.

וְעוֹד יֵשׁ לְוֹמַר, שֶׁדְּבַר אֲתוֹ קִשׁוֹת וּבְמִשְׁפֵּט עַל שֶׁרְצָה מוֹשֶׁה לְדַחֵק אֵת הַקֶּץ, וְלְהַצִּילֵם מִיַּד, בְּטֵרֵם עֵת. וְהַקְּב"ה עוֹנָה לוֹ שֶׁהַגְּאוּלָּה הִיא תְּהִלָּתְךָ מִתְּמַשְׁךְ שׁוֹז הִיא רַק הַהִתְחַלָּה, וְתִסְתִּיִים רַק בְּעוֹד כְּשֶׁנָּה עִם תוֹם עֶשְׂרֵת הַמִּכְכָּח וְיִצִּיאֲתָם

ממצרים למחרת הפסח. ולכן דבר אתו משפט, שאין להקדים את המאוחר, כי לא נשלמו הרד"ו שנה עד תום עשרת המכות לשנה הבאה.

ועל דרך הרמז, נרמזו אלין מליא, באמרו וארא. כיצד:

וארא בגימטרי' מאתים ושמונה, ועם הכולל וארא הוא מאתים ותשע, ועדיין חסרה שנה לקץ הגלות עד תום מאתים ועשר שנים.

לומר לך שיש להמתין עוד שנה, להשלים הגלות עד מאתים ועשר שנה, כמוני רד"ו שאמר יעקב לבניו. ובשנה זו האחרונה, אראנו נפלאות, אלו המכות.

שכן בגימטריה קטנה וארא הוא עשר, לרמז שיש להמתין עד תום עשרת המכות. ולכן דבר אתו הקב"ה משפט על שרצה להקדים את הקץ בלא עת.

והוא כעין מה שטען משה בפרשת שמות (ד,ג) שֶׁלַח נָא בְיַד-תְּשַׁלַּח. ותרגם יונתן בן עוזיאל, שלח נא ביד פינחס [הוא אליהו], דחמי למשתלחא בסוף יומיא, שראוי להשתלח בסוף הימים. ויחר אף ה' במשה שכביכול מבקש משה למהר קץ הימים. שהרי משה נשלח להתחיל את הגאולה ואליהו ישלח לחתום את הגאולה ואין להקדים את המאוחר.

ואע"פ שאמרו במדרש גואל אחרון גואל ראשון, לא החזיק משה את עצמו שהוא יהיה הגואל האחרון. אלא לענין שנסים ונפלאות שקרו למשה הגואל הראשון כן יהיו הנסים של הגואל האחרון. וגואל אחרון הוא משיח בן דוד, ונקרא על שם אליהו כי יבוא אליהו לבשר על בוא הגואל, ככתוב הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא (סוף מלאכי), הוא יום בא משיח צדקנו בב"א. ויבוא המשיח עם שבעת הרועים ובהם משה ואליהו, וה' בראשם. ועל זה אמר משה בגאולת מצרים שמות שֶׁלַח נָא בְיַד-תְּשַׁלַּח. ורצה כביכול שיבוא אליהו עתה עם גואל אחרון לגאול את ישראל, וכמובא במדרש קהלת רבה:

רַבִּי בְּרַכְיָה אָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק, כְּגֹאֵל רִאשׁוֹן כָּךְ גֹּאֵל אַחֲרוֹן, מַה גֹּאֵל רִאשׁוֹן נֶאֱמַר: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אֲשֶׁתוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיִּרְכַּבְם עַל הַחֲמֹר (שמות ד, כ), כָּךְ גֹּאֵל אַחֲרוֹן, שְׁנֵאמַר: עָנִי וְרַכֵּב עַל הַחֲמֹר (זכריה ט, ט). מַה גֹּאֵל הַרִאשׁוֹן הוֹרִיד אֶת הַכּוֹן, שְׁנֵאמַר הֲנִי מִמַּטֵּיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (שמות טז, ד), אִף גֹּאֵל אַחֲרוֹן יוֹרֵד אֶת הַכּוֹן, שְׁנֵאמַר יְהִי פֶסֶת בַּר בְּאֶרֶץ (תהלים עב, טז). מַה גֹּאֵל רִאשׁוֹן הֶעֱלָה אֶת הַבָּאָר, אִף גֹּאֵל אַחֲרוֹן יַעֲלֶה אֶת הַכּוֹמִים, שְׁנֵאמַר וּמַעַיִן מִבֵּית ה' יֵצֵא וְהִשְׁקָה אֶת נַחַל הַשְּׁטִיִּים (יזאל ד, יח).

ובענוותנותו לא רצה משה רבינו להעמיד את עצמו לא כגואל ראשון ולא כגואל אחרון.

הרב יהודה גנוט נר"ו. ומעבדה קשה ת"א ומפולחנא דהוה קשיא עליהון. כן תרגם נמי לעיל ויאנחו בני ישראל מן העבדה (ב, כג), מפולחנא דהוה קשיא עליהון.

גם שם וגם כאן מפרש האוה"ח הק' שיש כאן דיוק בפסוק שלא כתוב שהתפללו אלא שנאנחו מקושי השעבוד וזה מורה שהיתה כאן שמיעה עמוקה מאתו יתברך גם למה שלא התפללו, ומכוון יפה עם מש"כ התרגום מפולחנא דהוה קשיא עליהון, כלומר: שלא על העבודה התפללו אלא נאנחו מקוצר רוחם ולבם, כי העבודה היתה קשה עליהם היינו נפשית ולא פיזית.

האור החיים הק' מוסיף על הדבר עוד קושי נפשי כבוד, כי כבר האמינו למשה ותיכף אח"כ חזרה וגברה העבודות ביתר שאת "וכשחזרו לשעבוד, הגם שלא היו משתעבדים אלא משיעור הרגיל ומטה, אעפ"כ תקצר רוחם, והמשכיל בטבעיות הרכבת האנושי ישכיל על דבר".

והביאור, כי גם העובד עבודה קשה, קרי: עבודה שהיא אכן קשה, אם רוחו עולצת ונפשו טובה עליו, הנה לכשיצטרך, אף נשיאת הר גדול עליו למישור ויערב לו נכמשלו הנודע (הנאמר ברוה"ק, הגר"א) של המגיד מדובנא עה"כ וְלֹא אֶתִי קָרַאתָ יַעֲקֹב, כִּי יִגְעַתּוּ בִּי יִשְׂרָאֵל (ישעיהו מ, כב).

אך כשעובד ולבו כל עמו ואינו נהנה מיגיע כפיו אזי העבודה היא עליו לזרא ונפשו קצה עליו עד אין שיעור. כאן שלא שמעו אל משה שבא לבשרם את בשורת הגאולה, על כרחק שלא העבודה עצמה היא שעמדה בעוכריהם ואדרבה השכל מחייב שיקשיבו לו, על כרחק מפולחנא דהוה קשיא עליהון, שהיה להם למורת רוח כ"כ, עד שקצרה רוחם משמוע.

עוד יש לומר, ע"פ מש"כ בתרגום יונתן "מפולחנא נוכראה קשיא די בידיהון" וכתב "יין הטוב" "עבודה שהיתה זרה להם טבעם. וכעין זה שהיו מחליפים עבודת אנשים לנשים ועבודת נשים לאנשים", וניתן גם לפרשו בתרגום אונקלוס.

ז טו האדמו"ר ר' ישראל אלטר מגור ז"ל.

מדוע כאן בפרשה מוזכר נחש ובנחש הנחושות מוזכר שרף

לְךָ אֵל פְּרַעַה בְּבִקְרֵהּ הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצְבְּתָ לְקִרְאָתוֹ עַל שְׁפַת הַיָּאֵר וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר נִחַפְּךָ לְנַחֵשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ:

אמר הרבי בשם אביו האמרי אמת זצ"ל: הרבינו בחיי בפרשת חוקת אומר על הפסוק: "וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מִשָּׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל גֵּס וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף וְרָאָה אֹתוֹ וְחָי (במדבר כא, ח) מדוע השי"ת אמר את הציווי בלשון 'שרף' ואילו בפסוק הבא נאמר "וַיַּעַשׂ מִשָּׁה נַחֵשׁ נִחַשׁ נַחֲשֹׁת" ולא כתוב שעשה שרף? אלא שהקב"ה לא רצה להשתמש בשם נחש שהוא היה הסיבה של חטא אדם הראשון.

הביא הרבי קושיא מאביו האמרי אמת זצ"ל, הרי אצלנו בפרשה רואים שהקב"ה לא נמנע מלומר את המילה נחש בפירוש: "לְךָ אֵל פְּרַעַה בְּבִקְרֵהּ הִנֵּה יֵצֵא הַמַּיִמָּה וְנִצְבְּתָ לְקִרְאָתוֹ עַל שְׁפַת הַיָּאֵר וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר נִחַפְּךָ לְנַחֵשׁ תִּקַּח בְּיָדְךָ": ותיירך האמרי אמת' שכאן הרי בעצם היה זה מטה שנהפך לנחש, וכאשר זה דבר מהופך "איבערגעדרייט" אין לחוש.

עוד תירך הא"א: התורה ניתנה מן השמים ויש דברים שהשי"ת אומר ויש דברים שהתורה אומרת, וכאן השי"ת אמר את המטה, והתורה מוסיפה ביאור: "אשר נחפך לנחש" ולא היו אלו דיבורים מהשי"ת.

והרבי הב"י עצמו תירך דיש הבדל, כי שם בפרשת חוקת היה ענין גדול שלא לקטרג על עם ישראל, שהרי כל ענין הנחש היה בכדי להביא רפואה על חטא, ולכן היתה קפידא של השי"ת שלא להזכיר ענין הנחש ענין של חטא, אבל כאן אין זה אלא תיאור של שם עצם ולא קשור לרפואה או לקיטרוג.

ובאמת חזינן שמהשרף הזה (בפר' חוקת) אכן יצא קלקול ברבות הימים, כפי שהגמרא מביאה (ראה חולין ו, ב) שחזקיהו המלך היה צריך לבער אותו מהעולם, כי היה חשש שבני ישראל יהפכו אותו לע"ז.

ז יט הרב גור-אריה צור נר"ו. קח מטָּה וְנִטָּה-יָדְךָ

יש ליתן טעם, מדוע לעתים יכתוב ידך, ולעתים מטך, כגון: וַיֵּט מִשָּׁה אֶת יָדוֹ (י, כב), וכגון: וַיֵּט מִשָּׁה אֶת מַטְּהוֹ (שמות ט, כג) (ט, כג'), ולעתים יכתבם יחדיו כגון הכא: קח מטָּה וְנִטָּה-יָדְךָ.

ויש לפתור על פי אוה"ח הק' בעניין קח אֶת הַמַּטָּה בסלע המוריבה, (במדבר ג, ח). שהמטה היה "הרמנא דמלכא". כלומר רשות מעם המלך לפעול שינויים בטבע.

והוא הדין כאן, והרשות הזאת הנקראת **מִטַּח הָאֱלֹהִים בְּיַד** ממוזגת את היד והמטה יחדיו, עד אשר היד והמטה הרי הם כאחד.

וכן מובא באוה"ח הק' והטעם לסימון כי יש בידו מטה עוז תפארה וכן חוק לשררה הממונים על דבר מלכות, וגו' **מִטַּח הָאֱלֹהִים בְּיַד** הרי שתכף לבש כלי זיין שנתן לו ה' וגו'.

וכמו בא במדרש (תנחומא ומדרש רבה פרשה ח') **מִלֶּךְ בְּשָׂר וְדָם אֵין מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּשָׂר בֵּיטוּ, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַר שְׂרָבִיטוֹ לְמֹשֶׁה, שְׁנַאמֵר (שמות ד, ט): וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת מִטַּח הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ.**

וכונת המדרש בזה לשידוד מערכות הטבע, וזה נותן טעם למה שכתבו בקבלה [כנ"ל] הטב"ע בגימטריה אלהים, 86. ופירושו של עניין הוא שבהיות האלקים שליט על הטבע נתן את רשותא דהרמנא של שליטה זאת למשה על ידי מטה האלקים, ובכך יכול משה לְשַׁדֵּד ולשדוד מעם הטבע את כוחותיו ולהעבירם לרשותו על פי ציווי השם, ולְשַׁנּוֹת המערכות הטבעיות עד כדי היותם מעשי נסים שאינם מורגלים בטבע כלל, והוא שידוד המערכות הנזכר.

ועל דרך הצח יאמר:

באומרו: **מִטַּח הָאֱלֹהִים בְּיַדוֹ**, הריהו כאומרו: שהאלקים מִטַּח [מלשון להטות] את הטבע כולו תחת ידו של משה. וכעין שאמרו [ראש השנה יז]. **רַב חֲסֵד – מִטַּח כְּלָפֵי חֲסֵד.** וידו של משה רבנו המחזקת במטה האלקים, הופכת להיות ידא אריכתא של הקב"ה, ועושה בטבע כרצונו.

ועל דרך הרמז והסוד, מטה הוא כנגד ספירת החסד. כפי שדרשו, **רַב חֲסֵד – מִטַּח כְּלָפֵי חֲסֵד.** ויד היא כנגד ספירת הגבורה. ככתוב וְלִכְלֵל תֵּיִד תְּחַזְּקָה (סוף דברים). וכאשר נֶאֱמַר קַח מִטְּעַן וְנִטְהַרְטְךָ, הרי מתמוזגות שתי המידות גבורה וחסד, שהם דין ורחמים להיות מודה אחת כוללת שהיא רחמים בדין. ויהיה מאמר ה' **נִטְהַרְטְךָ** כאומרו: **פִּי גָבַר עָלַיִן חֲסֵדוֹ** (תהלים קיז, ב). שנתן לו תגבורת החסדים על הגבורות.

ז כא הרב גמליאל רבינוביץ (גם אני אודך) איתא במדרש שמות רבה (פרשה ט' סימן י') על הפסוק בפרשת וארא **וַיְהִיגָה אֲשֶׁר בְּיַאֲר מִתְּהָ" וְגו', "א"ר אבין הלוי ברבי ממכת דם העשירו ישראל, כיצד המצרי וישראל בבית אחד, והגיגית מלאה מים, והמצרי הולך למלאות הקיתון מתוכה, מוציאה מלאה דם, וישראל שותה מים, אומר לו: תן לי מעט מים בידך. נוטל לו ונעשין דם. אומר לו: נשתה אני ואתה בקערה אחת, וישראל שותה מים והמצרי שותה דם. עד שמוכר בדמים. מיד העשירו."**

והקשה בספר שפתי צדיק (שם אות כ"ה, ובפרשת בא אות כ"ב) מהא דאיתא בגמרא תענית (כ' ע"ב) דלעולם אל יעמוד אדם במקום סכנה, ויאמר עושין לי נס, שמא אין עושין לו נס, ואם תמצין לומר עושין לו נס, מנכין לו מזכויותיו, עוד איתא בתענית (כ"ד ע"א) שרבי אלעזר נתן עבור נשואי יתום ויתומה את כל חסכוניותו שאגר לצורך נשואי ילדיו, ובדינר האחרון שנותר בידו קנה תבואה והניחה באסס, ונעשה לו נס ונתמלא האסס כולו בתבואה, מספרת הגמרא שרבי אלעזר סירב ליהנות מאותה התבואה, משום שלא רצה ליהנות ממעשי ניסים, ועל ידי כך ינכו לו מזכויותיו. וכתב שם רש"י¹⁰: אסור לאדם ליהנות ממעשה נסים, וכו', ואם עושין לו נס – מנכין לו מזכויותיו. וא"כ איך היה מותר ליהודים לקחת כסף מהדם שנעשה מים, ובשלמא עצם השתיה היה מותר, דפיקוח נפש דוחה כל התורה, אבל על מה סמכו למכור את זה. ולאחר העיון והחיפוש מצאתי בזה בס"ד ששה עשר תירוצים.

¹⁰ א"ה. יש ראיות שהמפרש של תענית אינו רש"י.

האיסור ליהנות הוא רק למי שנעשה הנס

בספר "פרדס יוסף" (פרשת וארא) כתב ליישב עפ"י מה שכתב השאגת אריה בספרו טורי אבן (תענית כ"ה), דדוקא למי שנעשה לו הנס אסור ליהנות, דמנכיס לו מזכויותיו, אבל לאחר למי שלא נעשה הנס בשבילו, מותר ליהנות ממעשה ניסים, אם כן יש לומר דאם הישראל מכר המים למצרי ולקח מעות, היה הישראל נותן המעות במתנה לישראל אחר, וכן עשו כולם שנתנו זה לזה, וממילא מתחילה לא נהנה מהמעות, דהא נתן לאחר, ולא נהנה תיכף.

הנס היה רק למצריים שהמים נהפך להם לדם

עוד תירץ ה"פרדס יוסף" בהקדם מה שיש להקשות מה שייכות מדרש הנ"ל לפסוק של והדגה אשר ביאור מתה, אלא דיש ב' דרכים לומר מה היה היאור בשעת מכת דם, דיש לומר פירוש אחד דהיאור נהפך לדם, וישראל שבא למלאות מים מיאור נהפך בכדו למים, ויש לומר באופן אחר, שהיאור היה מים, רק כשהמצרי בא למלאות מים נהפך בכדו לדם, והנה מפסוק הנ"ל מוכח כפשט שני, דקשה למה ליה לומר והדגה אשר ביאור מתה, פשיטא כיון דנעשה מים לדם מתו הדגים, אלא ודאי שהמים לא נשתנו כלל, רק ביד המצרי נהפך לדם, ונס שני היה דדגים מתו, אך על זה קשה, דיותר היה נחוץ להפוך המים לדם, ואז היה הנס בידי ישראל, דלמעט בניסא עדיף, ומצרים היו יותר מישראל, ועל זה מתרץ ממכת דם העשירו, ואם היה הנס בידי ישראל לא היו רשאים ליהנות ממנו ולמכור, דמעשי ניסים אסור בהנאה, ולכן נעשה הנס בידי המצרים, ואז בני ישראל רשאים למכור.

כיון שיש מים בעולם מותר ליהנות

עוד תירץ ה"פרדס יוסף" ע"פ מה שכתב בישרש יעקב (תענית כ"ד ע"א) גבי מי שאמר לשמן וידלק, יאמר לחומץ וידלק, דקשה דהוי מעשה ניסים, ותירץ כיון דהשמן והחומץ היה בעולם, מכזה מעשה ניסים מותר ליהנות, לפי הנ"ל אתי שפיר, דהרי כאן יש מים בעולם אצל ישראל, ורק יתהפך דם מצרים למים, בכהאי גוונא שרי, וליכא בזה איסור של הנאה ממעשה ניסים.

נס שבא ע"י תפילה אינו נס

לענ"ד נראה ליישב בס"ד ע"פ מה שכתב המהרש"א בחידושי אגדות קידושין (כ"ט ע"ב) דנס שבא ע"י תפילה, לא מיקרי נס, ולפי זה יש לומר דכיון דכתיב וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבֶדָה וַיִּזְעַקוּ (שמות ב, כג), נמצא דהניסים שנעשה להם היה ע"י תפילה, ולא נכלל בגדר נס, ולכן היה מותר להם ליטול כסף ממצרים. וועיין עוד בספרי "פרדס יוסף החדש" על הגדה של פסח, (סימן שע"ה) שהארכתי טובא בס"ד בדברי המהרש"א הללו.

לרבים מותר ליהנות ממעשה ניסים

בגליון "מעדני אשר" לידידי הגאון רבי אשר אנשיל שוורץ שליט"א, (גיליון ד"ש, פרשת וארא תש"ע) כתב ליישב עפ"י מה שכתב בנחל קדומים (לחיד"א פר' בשלח) להקשות איך אכלו בני ישראל את המן, הלא היה מעשה ניסים, ותירץ דהא דאסור ליהנות ממעשה ניסים, היינו דווקא יחיד, משום דמנכיס לו מזכויותיו, אבל בציבור דאין מנכיס, שפיר מותר ליהנות, לפי הנ"ל אתי שפיר, דכאן שהיה נס לרבים ליכא איסורא. (עכ"ד). וכן מצאתי בס"ד בפירוש עיון יעקב על העין יעקב (פסחים ס"ד ע"ב ד"ה סמכינן) שכתב, שבמקום רבים מותר לסמוך על הנס. ע"ש.

עוד תירץ בעל ה"מעדני אשר" שליט"א, כי כלל זה שאסור ליהנות ממעשה ניסים אינה אלא מדרבנן, (עיין שדי חמד [ח"א עמוד 169]) שהאריך בהא דאין נהנים ממעשה ניסים, דשמא אינה אלא מילתא דחסידות, וכן במצפה איתן (מנחות ס"ט ע"ב), ולפי הנ"ל אתי שפיר דהם לא הקפידו קודם מתן תורה על דרבנן, ויותר מזה כתב בשו"ת הרמ"א (סימן י), דשאר אבות חוץ מאברהם לא קיימו את הדרבנן, לפי הנ"ל אתי שפיר.

עוד תירץ בעל ה"מעדני אשר" שליט"א, דכיון שהיה אז זמן של הרבה ניסים, א"כ הניסים בתקופה ההוא שכיח, ולא הוי בכלל האיסור של ליהנות ממעשה ניסים.

במים לא היה נס (לא העתקתי את האריכות).

האיסור ליהנות רק מגוף הדבר ולא מחליפיו

ידידי הגאון רבי יוסף חיים מסעוד אבוחצירא שליט"א, (מח"ס "מרי"ח ניהוח"), תירץ, שאין זה נקרא ליהנות ממעשה נסים, דהנאה ממעשה נסים הוא דווקא שנהנה מעצם הדבר בעצמו, וכגון שאם היו היהודים לוקחים דם מן האור, ובידם נהפך למים, ואת זה שותים זה נקרא ליהנות ממעשה נסים, (אלא שבודאי שבכגון זה מותר להם לשתות משום פיקוח נפש). אבל כאן שהם מכרו את המים למצרי, וקיבלו עבור זה תשלום, התשלום בעצמו אינו נקרא מעשה נסים, ועל כן מותר ליהנות מהכסף.

עוד תירץ ידידי הנ"ל שליט"א, שעם ישראל לא נהנה ממעשה נסים, אלא מה שלקחו כסף היה בעבור הטירחא שטרחו בשביל המצריים, להביא להם את המים, ולא שנהנו ממעשה הנס בעצמו.

בנס מפורסם מותר ליהנות

הרה"ג רבי יצחק מאטצן שליט"א, (מח"ס "הואיל משה") כתב לתרץ (בגליון "מעדני אשר" הנ"ל), וז"ל: נראה לתרץ ע"פ מה שכתב בישועות יעקב הלכות חנוכה (תרפ"ב אות ב) לפרש מה דאיתא במדרש רבה על הפסוק אַל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ (בראשית טו, א), הכל יודעים שאנכי מגן לך, דכשהנס מפורסם דהכל מכירין כי מאת ה' היתה זאת, אז אף דמנכין לו מזכויותיו, לעומת זה ניתוסף לו זכות חדש דעל ידו נתקדש שמו של הקב"ה, והנה אברהם אבינו היה מתיירא שמחמת הניסים שנעשו לו במלחמה ניכו לו מזכויותיו, ולכן אמר לו הקב"ה הכל יודעין שאנכי מגן לך, דהנס נעשה בפירסום, והכל יודעין שהקב"ה מגן אברהם, ולפי זה אין לך להתיירא. כי ניתוסף לך זכות חדש, ולפי זה יש לומר דה"ה גבי מכת דם דנתקדש שמו של הקב"ה, כדכתיב בַּזֹּאת תִּדַע כִּי אֲנִי ה', ולפי זה לא שייך האיסור של ליהנות ממעשה נסים.

בנס שנעשה ע"י נביא מותר ליהנות

הרב יצחק זלצר שליט"א, תירץ (בגליון "מעדני אשר" הנ"ל), וז"ל: נראה לתרץ, דמיסתבר דנס כזה שנעשית ע"י נביא לישראל, אין בזה איסור ליהנות מהנס.

הנס לא נעשה לצורך בני ישראל

הרב יעקב ישראל מייזנר שליט"א, תירץ (בגליון "מעדני אשר" הנ"ל), וז"ל: נראה לתרץ שהאיסור ליהנות מנס, הוא דווקא היכא שהנס נעשה בשבילו, כגון שהיה במקום סכנה, והקב"ה עשה לו נס כדי להצילו מסכנה, שאז אסור ליהנות מהנס, משום שיש חשש שמנכין לו מזכויותיו, משא"כ במכות מצרים, הרי היהודים לא היו צריכים למכות האלו כדי להיגאל ממצרים, שהרי כל הניסים היו כדי שיכירו את גבורותיו.

מצוות לאו ליהנות ניתנו

הרב ברוך יצחק סונגולובסקי שליט"א (ר"מ ישיבת "לב אהרן"), תירץ (בגליון "מעדני אשר" הנ"ל), וז"ל: נראה לתרץ, שזה גופא שבני ישראל היו עבדים מרודים, ונהפכו לאדונים, שהיו יכולים להכריח המצריים לשלם כסף עבור מים, שהיה דבר שהיה בשפע במצרים, יש בזה קידוש השם גדול, וכלל הוא מצוות לאו ליהנות ניתנו (עירובין ל"א ע"א). עכ"ד.

כדי שיצאו ממצרים ברכוש גדול

ואחי הגאון רבי אליעזר הכהן רבינוביץ שליט"א, מח"ס "חינוך הבנים כהלכתו", ושא"ס, כתב לי ליישב בזה"ל: לענ"ד נראה ליישב בהקדם מה שאמרתי לבאר מדוע נתעשרו באמת בני ישראל במכה זו, רק הטעם הוא כיון שבני ישראל הובטחו מאת השי"ת בברית בין הבתרים כי "וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל" (בראשית טו, יד), ולכן זה היה חלק ממטרת הנס של מכת דם שעייזו יתעשרו בני ישראל ויצאו ממצרים ברכוש גדול, ואף שעדיין לא יצאו ממצרים כי אם לאחר כל העשר מכות, י"ל כי בכלל ההבטחה היתה שבשעת צאתם כבר יהיו ברכוש גדול, שהרי הקב"ה אמר לאברהם אבינו "וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל". ובזה יש לבאר גם מה שמצינו שבעת יציאת מצרים אמר השי"ת למשה רבינו דַּבֵּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלְוּ אִישׁ מֵאֵת רְעֵהוּ (שמות יא, ב)

וּדְרָשׁוּ חֲזו"ל בְּמִסְכַּת בְּרֵכּוֹת (ט' ע"א) אִמְרֵי דְבֵי רַבִּי יִנְאִי אֵינן נָא אֵלֵּא לְשׁוֹן בְּקֶשָׁה, אִמְרֵי לִיהַּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, לֵךְ וְאִמְרֵי לְהֵם לְיִשְׂרָאֵל, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, שְׂאֵלוּ מִמְצָרִים כְּלֵי כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב, שְׂלֵא יֵאמֵר אֹתוֹ צְדִיק וְעֶבְדוֹס וְעָנּוּ אַתֶּם קִיִּים בְּהֵם, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֵכֶשׁ גְּדוֹל לֹא קִיִּים בְּהֵם. – וּמְדוּעַ לֹא הוּי סִגִּי בְּמָה שִׁיטְלוּ אַח"כּ בְּבִיזוֹת הַיָּם, רַק הַטַּעַם הוּא שְׂבִשְׁעַת הַיְצִיאָה יֵצְאוּ בְּרֵכּוֹשׁ גְּדוֹל. וְעִדְיִין צ"ב לְמָה הוּצָרְכוּ לְהַתְעַשֵּׂר כַּעַת בְּמִכְת דָּם כִּיּוֹן שְׂסוּפֶם לְהַשְׂאִיר אֶת הַמְצָרִים כְּמַצּוּדָה וּמַצּוּלָה שְׂאֵינן בְּהֵם דָּג וּדְגָן ע"י הַשְׂאֵלָה שְׂשְׂאֵלוּ מֵהֵם, וְאוּלַי י"ל דְּכִשְׂיֵצְאוּ שְׂאֵלוּ מֵאַתֶּם כְּלִים וְתִכְשִׂיטִים וְכִדּוּמָה, אֲבָל כַּעַת בְּמִכְת דָּם הִיתָה הַהִזְדַּמְנוֹת לְהַתְעַשֵּׂר מִמּוֹנֶם, וְק"ל. עוֹד יִתְכַן לְבֹאֵר הַטַּעַם שֶׁהוּצָרְכוּ לְהַתְעַשֵּׂר כַּעַת דִּהְנָה בְּפִרְשֵׁתֵינוּ הוּבְאוּ אַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאוּלָּה שֶׁהֵם וְהוּצָאֵתִי וְהִצְלַתִי וְגֵאלַתִי וְלִקְחַתִּי, וְכִבֵּר כְּתָבוּ הַרְאִשׁוֹנִים כִּי כָל לְשׁוֹן מוֹרָה עַל חֵלֶק אַחֵר שֶׁל הַגְּאוּלָּה מִמְצָרִים, וְכִפִּי שֶׁהֵאֲרַכְתִּי בִּזְהָרָה בְּסִפְרָה כְּרַם אֲלִיעֶזֶר עַל פֶּסַח (סִימָן י"א) בְּהִבְאֵת דְּעוֹת הַרְאִשׁוֹנִים בִּזְהָרָה.

וְהִנֵּה בְּרַבֵּינוּ בְּחַיִּי כְּתָב כִּי הַגְּאוּלָּה הַרְאִשׁוֹנָה הִיא שִׁיחֵי נְפֻטְרִים מִן הַשְּׁעֵבּוּד, וְזֶהוּ שְׂאֵמֵר וְהוּצָאֵתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַת מְצָרִים, וְהִיא הַבְּטָחָה שִׁיחֵי נְפֻטְרִים מִן הַשְּׁעֵבּוּד וְהֵם תַּחַת רִשׁוּתְכֶם, וְכֵן מִצִּינוּ שְׁעַמְדוּ כֵן שֶׁשָׂה חֲדָשִׁים, וְכִמוּ שְׂאֵמְרוּ חֲזו"ל (רֵאשׁ הַשָּׁנָה י"א ע"א) בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה בְּטִלָּה הַעֲבוּדָה מֵאַבּוֹתֵינוּ בְּמְצָרִים, וְהִיתָה הַגְּאוּלָּה בְּסִמּוּךְ בְּט"וּ בְּנִיסָן (עכ"ל), וְכֵן מְבֹאֵר בְּמֵאִירֵי ר"פ עֲרָבֵי פֶסַחִים, וּבְסִפְרָה הַכְּלָבוּ (רִישׁ סִימָן נ), וּבְסִפְרָה אֲרַחוֹת חַיִּים (סִדֵּר לַיִל הַפֶּסַח סִימָן י"ג), וְכ"ה בְּסִפְרָה אֲדַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְהַגְרָא בְּפִרְשֵׁתֵנוּ.

וּמַעַתָּה י"ל דְּכִיּוֹן שֶׁהַבְּטִיחָם הַשִּׁי"ת בְּלְשׁוֹן הַזֶּה כִּי "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרֵכּוֹשׁ גְּדוֹל" הָרִי בְּעֵינֵי שְׂבִעַת הַיְצִיאָה מִמֶּשׁ יִהְיֶה לְהֵם רֵכּוֹשׁ גְּדוֹל, וְהָרִי הַיְצִיאָה מוֹרָה עַל הַפֶּסַק הַשְּׁעֵבּוּד מִמְצָרִים וְכִנ"ל וְא"כּ הוּי בְּכֻלָּל הַהַבְּטָחָה שְׂאֵז כִּבֵּר יִהְיֶה לְהֵם רֵכּוֹשׁ גְּדוֹל. וְהִנֵּה בְּמִדְרָשֵׁי חֲזו"ל יֵשׁ כְּמָה וְכִמָּה דְּעוֹת מֵאַיְמֵתִי הַתְּחִילוּ הַמְּכּוֹת, וַיֵּשׁ שְׂסוּבְרִים שְׂבִיטוֹל הַעֲבוּדָה בְּאֵי יַחַד עִם הַתְּחִלַּת הַמְּכּוֹת, וְכ"ה בַּחַת"ס עַה"ת בְּשֵׁם הַמְּדַרְשׁ, וְלִפִּי"ז מוּבָן מְאֹד כִּי לִכְּן נִתְעַשְׂרוּ בְּמִכְת דָּם שְׂזֵהוּ סִמּוּךְ לְזִמְן יְצִיאַתְכֶם מִתַּחַת שְׁעֵבּוּד מְצָרִים.

וּמִיֵּהוּ יִדְעֵתִי שְׂזֵהוּ בְּדֶרֶךְ דְּרוֹשׁ כִּי עַפ"י פְּשׁוּטוֹ הַהַבְּטָחָה שֶׁל יְצִאוֹ בְּרֵכּוֹשׁ גְּדוֹל הוּא עַל הַיְצִיאָה בְּפּוּעַל מְצָרִים, וְלֹא דְמִי לְלְשׁוֹן שֶׁל וְהוּצָאֵתִי אֶתְכֶם דְּשֵׁם פִּירְט הַכְּתוּב מִתַּחַת סְבֻלַת מְצָרִים, וְלִכְּן פִּירְשׁוּ הַרְאִשׁוֹנִים שֶׁהַכּוּוֹנָה לְהַפְּסֵק הַשְּׁעֵבּוּד וְעֲבוּדַת פֶּרֶךְ. וּמ"מ י"ל שְׂזֵה הִיָּה חֵלֶק מִהַפְּסִקַת הַשְּׁעֵבּוּד שֶׁהָיוּ עֹשִׂירִים וְלֹא יִהְיוּ נְצָרְכִים לְהֵם לְשׁוֹם דְּבַר, וְדו"ק.

וְעַכ"פּ לִפִּי"ז כִּיּוֹן שְׂזֵה הִיָּה חֵלֶק מִמְטַרְת הַנֶּס שֶׁל מִכְת דָּם שְׁעִי"ז יִתְעַשְׂרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּצְאוּ מִמְצָרִים בְּרֵכּוֹשׁ גְּדוֹל, כְּהַבְּטָחַתוֹ שֶׁל הַשִּׁי"ת, לֹא שִׁיךְ טַעְנָה זֹאת שֶׁל אֵינן נִהְנֵין מִמַּעֲשֵׂה נִיסִים כִּי מַעֲיָקְרָא נַעֲשֵׂה הַנֶּס עַל דְּעַת כֵּן. (עכ"ל אַחֵי הַגִּ"ר אֲלִיעֶזֶר שְׁלִיט"א)

הַמְּעוֹת תְּשׁוּלוֹם עֲבוּר עֲבוּדַתְכֶם

עוֹד תִּירֵץ אַחֵי הַנ"ל שְׁלִיט"א, וְז"ל: עוֹד נִרְאָה לִי שֶׁבַע עַפ"י הַמּוּבָא בְּמִסְכַּת סְנֵהֲדֵרִין (צ"א ע"א): שׁוֹב פַּעַם אַחַת בָּאוּ בְּנֵי מְצָרִים לְדוֹן עִם יִשְׂרָאֵל לְפָנַי אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מוֹקְדוֹן, אִמְרוּ לוֹ: הָרִי הוּא אֹמֵר וַיִּי נָתַן אֶת חֲזוֹן הָעַם בְּעֵינֵי מְצָרִים וַיִּשְׂאֲלוּם (יב, לה), תֵּנוּ לָנוּ כֶּסֶף וְזָהָב שְׂנִטְלַתְכֶם מִמֶּנּוּ. אִמְרֵי גְבִיָּהָ בֶן פְּסִיסָא לְחַכְמִים תֵּנוּ לִי רִשׁוֹת וְאֵלֶךְ וְאֵדוֹן עִמָּהֵן לְפָנַי אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס, אִם יִנְצַחוּנִי אִמְרוּ לְהֵם הַדְּיוּט שְׂבִנוּ נְצַחְתֶּם, וְאִם אֲנִי אֲנַצַח אֹתְכֶם אִמְרוּ לְהֵם: תּוֹרַת מֹשֶׁה רַבְּנוּ נְצַחְתְּכֶם. נִתְּנוּ לוֹ רִשׁוֹת וְהֵלֶךְ וְדָן עִמָּהֵן. אִמְרֵי לְהֵן מֵהִיכָן אֶתְכֶם מְבִיאִין רֵאִיָּה, אִמְרוּ לוֹ מִן הַתּוֹרָה. אִמְרֵי לְהֵן אֵף אֲנִי לֹא אֲבִיא לְכֶם רֵאִיָּה אֵלֵּא מִן הַתּוֹרָה. שְׂנֵאֵמֵר וּמוֹשֶׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁבוּ בְּמְצָרִים שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה (פס' מ), תֵּנוּ לָנוּ שְׂכָר עֲבוּדָה שֶׁל שְׂשִׁים רִיבּוּא, שְׂשִׁיעֲבַדְתֶּם בְּמְצָרִים שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְהָרִי לָנוּ כִּי הַמְצָרִים הָיוּ חַיִּיבִים מַעוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל עֲבוּדַתְכֶם, וְא"כּ י"ל דְּכָל מָה שְׂנִטְלוּ מֵהֵם אֶת הַמּוֹנֶם בְּמִכְת דָּם, לֹא הִיתָה רַק בְּדֶרֶךְ עֲרָמָה לִיטוֹל אֶת הַמְּגִיעַ לְהֵם בְּלֵא"ה עַפ"י דִּין, וְיִתְכַן כִּי אֵינן זֶה נַחֲשָׁב כְּנִהְנָה מִמַּעֲשֵׂה נִיסִים, דְּזֵהוּ רַק בְּנִהְנָה מִעַצֵּם הַמַּעֲשֵׂה נִיסִים, א"נ עַכ"פּ בְּנִהְנָה מַחְלִיפִיו (וּבְפִרְט אִם נִאֵמֵר דְּמַעֲשֵׂה

ניסים היו כהקדש התופס את דמיו, אבל כאן גוף הנאה מהמעוות אינו מכח המעשה ניסים, דמכת דם הועיל רק לכפות את המצריים לשלם להם את מה שהם חייבים בלא"ה, והוי הנאה בדרך גרמא, ודו"ק. (עכ"ל אחי הג"ר אליעזר שליט"א) וע"ע בספר "פירורים משלחן גבוה" (ח"ג עמוד ס"ח) מש"כ עוד לתרץ בזה.

ט יד. הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו. כִּי בַּפֶּעַם הַזֹּאת אֲנִי שֹׁלַח אֶת־כָּל־מִגְפְּתֵי אֶל־לִבְךָ וּבַעֲבֹדֶיךָ וּבַעֲמֶיךָ

לכאורה קשה שינוי הלשון, למה אצל פרעה כתוב **יאל לבך**, ואצל עבדיו ועמו כתוב **יובעבדיך ובעמדי**. ולמה לא כתוב: **יאל לבך ואל לב עבדיך ואל לב עמדי**, או: **יבך ובעבדיך ובעמדי**.

והנה פירש"י: את כל מגפותי. למדנו מכאן, שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות: ואם נאמר שכוונתו למכת בכורות, י"ל דהנה מכת בכורות לא היתה בפרעה עצמו, ואף שהיה בכור לא מת, ורק היה בלבו פחד שימות. אבל עבדיו ועמו הבכורים – מתו. ולפי זה מובן מאוד, שזה **יאל לבך**, ובעבדיך ובעמדי.

ט יח הרב יהודה גנוט נר"ו. **פֶּעַת מָחָר ת"א בעידנא הדין מחר**. ובברכות (ג:–ד.) נתקשו למה אמר משה **פְּחָצוֹת** ותרצו משום שהם לא ידעו לכּוּן את השעה ויאמרו משה בדאי אתה ורב אשי אמר שדיבר אתו בליל ארבעה עשר בחצות בדיוק ואמר לו **חצות של השתא אני יוצא למחר**. אבל שם הוא בהכרח דרך דרש. כי לפי פשוטו של מקרא, אין זמן שנקרא 'חצות' כמש"כ רש"י ע"פ התרגום שם כפלגות לילה. כאן הוא דרך פשט ממש, לכן תרגם בעידנא הדין למחר.

ושמעתי פעם לפרש נואודה למי שישלח מקורן את הפסוק **ועברתי בארץ מצרים והכיתי וגו' העברה זו למה? כי אין חצות חל בבת אחת על כל ארץ מצרים**. אלא לפי התקדמות הזמן ממזרח למערב, וא"כ כל מצרי מת בחצות שאצלו, ודפח"ח. ואולי לפי"ז שפיר קאמר נחצות, שלא יתפסוהו כעקרון שכל בכור מצרי מת בזמן אחר למרות שכולם מתו בחצות.

א"ה. עניין זה עלה על שולחן החריפים. יש טוענים שאין נקודת חצות יש חלק אחד למיליון של שניה, או למאה מיליון, לפני חצות; ואותו חלק אחר חצות. אבל **נקודת חצות** אין.

זו סתם התפלספות. יכול להיות שנקודת החצות חצויה בין חלק שלפני החצות לחלק שאחריה, אבל בהחלט הנקודה הזו יִשְׁנָה. אומרים (כנראה בדרך בדיחותא) ששאלו את אחד מגדולי החריפים, איך יכלה להיות מכת בכורות והלוא אין נקודת חצות, וענה להם (כאיוולתם) שגם חיי הבכורים נקטעו, אלפית (או מיליונית) השנייה לפני חצות עדיין חיו, ואלפית שאחרי חצות כבר מתו....

כל אלה שעשועים פלפוליים. גם שינויי הזמנים במקומות שונים, שכל 15 מעלות אורך הם שעה, וכדור הארץ מתחלק ל 360 מעלות אורך, כנראה אינו משמעותי לארץ מצרים, ואפשר לומר שכולם מתו ברגע אחד, בלי לדקדק שחלק מתו שניות או חלקי שניות לפני חצות או אחריה במקומם.

ז יד האדמו"ר ר' מנחם מנדל מחב"ד. **מתוך ליקוטי שיחות** (כרך לא וארא שיחה ב) **א. בתחילת פרשת מכת דם "ויאמר ה' אל משה כִּבֵּד לֵב פְּרַעֲה מֵאֵן לְשַׁלַּח הָעָם" - מעתיק רש"י תיבת "כבד" ומפרש: תרגומו יקר, ולא אתיקר מפני שהוא שם דבר כמו כִּבֵּד מִמֶּךָ הַדְּבָר (שמות יח. יח).**

והטעם שהוצרך רש"י לשלול את הפירוש "אתיקר" (פועל עבר - "שכבד והיה כבד"), ולא הסתפק (כדרכו) לומר רק התרגום הנכון "יקר", אינו כדי לקבוע את הגידיסא הנכונה בתרגום - כי פשוט שאין זה ענינו של פירוש רש"י על התורה, לברר

ולקבוע גידסאות בתרגום" - אלא מפני שיש קס"ד בפשוטו של מקרא לפרש ש"כבד" כאן הוא פועל עבר.

וההסברה בזה: בפסוק שלפניו נאמר "ויחזק לב פרעה", שתרגומו "ואיתקד" (כמו "אתיקד"), ולכן ה' מקום לפרש (כמו שתרגמו ופידשו התיב"ע, הרשב"ם והאבן עזרא) דמה שנאמר בפסוק לאח"ז "כבד לב פרעה" הוא ג"כ באותו הדרך (כמו "ויחזק" והיינו - "אתיקד", פועל עבר. ומשום הכי הוצרך רש"י לשלול פירוש זה - "תרגומו יקד ולא אתיקד" (והטעם) מפני שהוא שם דבר כמו כי כבד ממך הדבר".

אבל הא גופא טעמא בעי - בלשון הרא"ם: מי הגיד לו למתרגם שהוא שם ולא פועל עבר?! אם מפני שנמצא כי 'כבד' ממך הדבר - שהוא שם, הנה מצאנו ג"כ נער וזקן שהוא שם ועכ"ז בא ויהי כי 'זקן' יצחק פועל עבר? ועוד, שמלת "מֵאֵן" הבא תיכף אחריו שהוא פועל עבר, מכריח להיות "כבד" פועל עבר, כי "מֵאֵן" שהוא פועל עבר מורה שכבר נה' לבו כבד מזמן שעבר.

ובגו"א מבאר, "ומה שהכריח את התרגום לפרשו שם דבר ולא פועל עבר שאין לומר שכבד לב פרעה כבר מאן לשלח העם ולכך לך אל פרעה דשמא אע"ג שכבר ה' חזק לב פרעה עתה אינו חזק". אבל בלבוש האורה דוחה פירוש הגו"א (ומקיים קושיית הרא"ם) - כי בה' המכות הראשונות רצה הקב"ה להודיע שפרעה לא יתן לב לשוב באמת, וזהו ש"אמר לו השי"ת למשה הנה כבר ראית שה' כבד לב פרעה ומאן לשלח את העם מפני שכבר חזק לבו לפיכך כדי שלא יאמרו הבריות אע"פ שכבר ה' חזק לבו שמא עכשיו הדרך לבבו ועשה תשובה ושלח לפיכך אינני רוצה להביא עליו מכת הדם בלא התראה אלא לך אל פרעה וגו' והתרה בו ואם עכשיו ידך לבבו ודאי יאמר אשלח את העם ולא אצטרך להביא עליו מכת הדם ואם עודנו חזק לבו איהו דאפסיד אנפשי' וידעו הכל שעודנו מתרים כנגדי ומן הדין אביא עליו מכת הדם".

ולפ"ז נשארית (כנ"ל) קושיית הרא"ם: מהו ההכרח לפרש "כבד" לשון "שם דבר", ובפרט שאין זה מתאים עם המשך הכתוב "מֵאֵן גו" שהוא פועל עבר? ועכצ"ל שזה שרש"י מפרש ומכריח גידסת התרגום "יקד" מפני שהוא שם דבר, אינו מיוסד (רק) על ההוכחה מהכתוב "כי כבד ממך הדבר", כ"א מצד המשך הפרשה גופא; אלא שהוא רק מסתייע לפירושו זה (ש"כבד" הוא שם דבר) ממש"ו "כי כבד ממך הדבר". ועע"ש.

ח יא אוריאל.

תרגום ארמי:
כלי פרשני מצוין לפרש אותיות שימוש

ח יא: ויבא פרעה פי היתה רַחֲמָה וְהַכְבִּיד אֶת-לְבוּ וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים

וְחָזָא פְרַעְה אַרְי הוּת רַחֲמָה וְיִקְר וְיִתְקַרְיֵת לְבִיה וְלֹא קָבִיל מְנַהוּן

= ויכתבד = ויתקבד

א"ה. הייתי כותב 'והכביד'

במקום 'וכיבד', אבל אוריאל רוצה את הבניין העברי המקביל ליקר הארמי.

¹¹ א"ה. מאי דפשיטא ליה, יש לדון. יש רש"י ידוע בתחילת פרשת שופטים יז ה המתכנס אל שְׁעָרֶיךָ, לתרע בית לינר, טועה. כלומר רש"י מתקן גרסה בתרגום.

* רש"י

והכבד את לבו - לשון פעול הוא, כמו (בראשית יב ט) הלוך ונסוע, וכן (מלכים ב' ג כד) והנחת את מואב, (שמואל א' כב יג) ושאלו לו באלהים, (מלכים א' כ לו) הנה ופצוץ:

מזרחי (רא"ם):

והכבד את לבו - לשון פעול הוא. פירושו: מקור... לא צווי, כמו "השמן לבי הקשם הנה [ואזניו הכבד ועיניו קשע]" (ישעיהו ו, י).

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך):

הכבד את לבו. שם הפועל תחת מועל עבר:

אבן עזרא - הפירוש הקצר:

הכבד את לבו - שם הפועל, כולו אמר ונכבד - הכבד את לבו.

א"ה. במפעל הכתר. שם הפועל; כאלו אמר זהכבד הכביד את לבו. וא"צ לתקן בלשון ראב"ע ויכבד במקום והכבד.

ט זרע שמשון. ואולם בעבור זאת העמדתך בעבור הראתך את פזי ולמען ספר שמי בכל הארץ. קשה דמדוע לא אמר ולמען "תספר" בלשון נוכח לפרעה, כפי שאמר בתחילת הפסוק "בעבור זאת העמדתך שדיבר אליו לנוכח. וי"ל, בדוקא נקט כן, היות שרק לענין הגבורה היה חפץ הקב"ה שיראה פרעה ויכיר את גבורת ה', אך לא רצה שפרעה ישבח אותו כי "תהלתו בקהל חסידים (תהלים קמט א)" כתיב ואין הקב"ה חפץ בקילוסו של רשע, שהרי ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי (תהלים נ, טז)", ולכך דקדק ואמר "ולמען ספר שמי בכל הארץ", והיינו שעם בני ישראל יספרו תהלתו וישבחו אותו, ולא פרעה.

תן לחכם ויחכם עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע שם):

<http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר גליונות <https://qilyonot.jewishoffice.co.il>

אם אתה מתעניין

בהבטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בתכתובת: info@maanelashon.org

© בוא לחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ©